

УДК 316.64/.65

ББК 66.5

Лариса Кобута

ІДЕЙНО-ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ ВОЛОДИМИРА ЛЕВИНСЬКОГО НА УКРАЇНСЬКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ РУХ У РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У статті розглядаються суспільно-політичні погляди одного з провідних діячів Української соціал-демократичної партії Галичини Володимира Левинського на політичні розбіжності в українському соціалістичному таборі під час Першої світової війни. Акцентовано увагу на критеріях оцінок В.Левинським мотивів діяльності українських політичних партій та груп.

Ключові слова: В.Левинський, соціал-демократія, Перша світова війна, концепція, ідейно-політичні погляди.

У когорті активних політичних діячів українського соціалістичного руху на початку ХХ століття помітне місце займав Володимир Левинський (1880–1953 рр.), один із провідників і теоретиків Української соціал-демократичної партії Галичини і Буковини (УСДП), яскравий публіцист, досвідчений редактор ряду партійних видань УСДП, член закордонного комітету Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП) у Галичині, близький ідейний соратник В.Винниченка та Л.Юркевича. У серпні 1913 року на запрошення згаданих лідерів УСДРП В.Левинський посів місце редактора київського легального соціалістичного журналу “Дзвін”, скеровуючи через літературно-видавничу справу свої знання та енергію на популяризацію соціалістичних ідей серед української громадськості.

Його робота у Києві була перервана початком Першої світової війни і він, як підданий Австро-Угорської монархії, повинен був покинути Наддніпрянську Україну, виїхав до Австрії, а невдовзі перебрався до Швейцарії на лікування, де й змушений був провести чотири воєнних роки. Перебуваючи в еміграції, В.Левинський уважно відслідковував суспільно-політичні процеси та тенденції розвитку українського політичного руху в імперіях, що воювали між собою.

Мета даної статті – розкрити суспільно-політичні погляди В.Левинського на ідейні розбіжності в українському соціалістичному таборі під час війни. Його погляди цікаві тим, що, займаючи чітку ідейно-політичну позицію, В.Левинський намагався відстоювати в політиці певні моральні принципи, які входили в дисонанс із практичними діями багатьох тогочасних політичних діячів.

Дана проблема знайшла своє часткове відображення в ряді загальних та монографічних досліджень, у статтях радянських і сучасних українських науковців [7; 8; 9; 10; 21–26; 28; 30; 31], але, на нашу думку, оцінка ідейної позиції В.Левинського під час війни трактується до певної міри схематично й однобічно. Тому, використовуючи ряд нових неопублікованих архівних джерел та праці В.Левинського [1; 2–5; 11–13; 15; 16; 18], що в силу ідеологічних перепон у радянські часи були недоступні науковцям, прагнемо показати його ставлення до означеного питання.

Засадниче відношення В.Левинського до війни як способу розв’язання політичних конфліктів між народами було принципово неприйнятним. Наприклад, ще восени 1912 року, коли в Європі вибухнула перша Балканська війна, В.Левинський як делегат від УСДРП і самостійницького крила УСДП на Базельському конгресі II Інтернаціоналу від імені цієї частини української соціал-демократії розповсюдив відозву серед учасників конгресу, в якій висловлювався загальний протест проти війни. У відозві констатувалося, що українські соціал-демократи протестують проти можливого розв’язання великої війни між Австрією і Росією, виходячи не тільки з принципових засад соціал-демократії, але, перш за все, з національних інтересів українського народу, який перебував під гнітом цих двох держав і результати війни для якого могли мати особливо негативні наслідки [5, арк.42 зв.].

На відміну від однозначної проавстрійської орієнтації багатьох представників українських політичних партій Галичини у можливому військовому конфлікті двох імперій В.Левинський не

сприймав серйозність їх розрахунків на австрійську допомогу на користь української справи. Показовою в цьому питанні була його позиція в дискусії на сторінках “Дзвону” з Д.Донцовим, який виступив у 1913 році з ідеєю політичного сепаратизму України від Росії, закликав український наддніпрянський політикум до орієнтації на зовнішню допомогу та нібито сприятливі умови для слов’янства від Австро-Угорщини [7, с.17].

На противагу австрофільським симпатіям Д.Донцова В.Левинський чітко артикулював поведінку Відня як імперіалістичну і не поділяв надій свого опонента на перспективу серйозної підтримки з боку австрійського уряду незалежницьких прагнень українців. Погоджуючись загалом із думкою, що військова поразка російського царизму призвела б до демократизації суспільного життя в Росії, він не вважав це визначальною умовою піднесення українського визвольного руху за соціальне і національне визволення [13, с.259].

Початок війни ускладнив національно-політичну ситуацію для українців, розвівши їх у військові табори ворогуючих між собою держав, і висунув для соціалістів воюючих країн на перший план питання ставлення до цієї події. Українські політичні партії і Галичини і Наддніпрянщини в основному лояльно визначилися на користь підтримки державних інституцій пануючих народів, що фактично протиставляло їх одне одному. Логіка їхньої поведінки в першу чергу підпорядковувалася спробі реалізації в умовах військового конфлікту програмних чи ідейних засад, пов’язаних із здобуттям Україною державного статусу.

Так, лідери трьох найвпливовіших українських політичних партій Східної Галичини (Української національно-демократичної партії, Української радикальної партії і УСДП) утворили у Львові 1 серпня 1914 року Головну українську раду (ГУР), яка звернулася від імені цих політичних сил до українського народу з відповідним маніфестом. У ньому зазначалося, що ініціатором війни був російський цар – “самодержавний володар імперії, яка є історичним ворогом України”, який не хотів миритися з існуванням частини української території, “де українці мають змогу жити своїм національним життям”. Указуючи, що перемога Росії у війні принесе галицьким українцям ярмо, в якому знаходиться український народ Російської імперії,

галицькі політики закликали стати одноставно проти російського ворога, “перемога над яким пришвидшить визволення України” [19, с.487–490; 29, с.212–213].

Політичною метою ГУР у випадку військового розгрому Росії було створення на визволеній території вільної української держави та перетворення в автономну національно-територіальну одиницю українських земель у складі Австро-Угорської імперії. Серед тих, хто підписав маніфест, поряд із К.Левицьким та М.Павликом був і М.Ганкевич, лідер УСДП, а галицькі соціал-демократи взяли активну участь у діяльності та акціях ГУР, у тому числі підтримали створення українського військового формування – Легіону січових стрільців [8, с.124].

Про підтримку австрійського уряду у війні з Росією заявила і група наддніпрянських соціалістів-емігрантів, утворивши у Львові Союз визволення України (СВУ). Серед засновників Союзу були члени УСДРП В.Дорошенко, Д.Донцов, А.Жук, О.Назаріїв, члени колишньої Української соціал-демократичної спілки (“Спілки”) М.Меленевський, О.Скоропис-Йолтуховський. Союз створювався як позапартійна політична репрезентація національно-політичних та економічних інтересів українського народу в Росії, яка основним завданням проголосила державну самостійність і соборність України, що мала утворитися на руїнах розгромленої Російської імперії [24, с.74].

Таким чином, основні українські політичні сили на західноукраїнських землях чітко проголосили свою підтримку офіційному Відню, обґрунтовуючи таку спільну платформу ідеями національно-державного визволення.

Значно стриманішою була поведінка українських політичних сил Наддніпрянщини, які не тільки не змогли виробити спільний підхід, але й не визначилися з політичною позицією у своїх партійно-політичних середовищах. Тільки С.Петлюра в журналі “Украинская жизнь” зумів публічно донести думку про необхідність виконання українцями перед російською державою свого громадянського і патріотичного обов’язку із сподіванням у майбутньому отримати вирішення українського питання у сприятливих для українців формах [27, с.184–187]. Загальновідомо, що пізніше за цю заяву С.Петлюру критикували за угодовство, надмірну лояльність стосовно царського режиму і т. п. На думку Т.Гунчака, логіка виступу С.Петлюри (яку,

зрештою, американський дослідник вважав помилковою) була пов'язана не з політичним опортунізмом, а з його соціал-демократичним розумінням перспективи перебудови Російської імперії в демократичну країну [6, с.63].

Сам С.Петлюра досить скептично оцінював можливості реалізації планів і прагнень галицьких та українських емігрантських політиків і поширення їхніх політичних ідей серед наддніпрянських українців. У листі до одного з чільних представників СБУ у Швейцарії О.Назарука в грудні 1914 року він відзначав: "Ті гасла, ті кличі, з якими виступили галицькі українці під цю добу, не могли стати популярними в російській Україні. Не тільки через те, що реально вони неможливі до переведення, але й через те, що розуміння національних ідеалів у російській Україні полягає в іншій площині, які само собою вимагають інших методів запровадження... Очевидно, все, що діється нині галицькими емігрантами в напрямку австро-німецької орієнтації, з погляду російських українців є помилкою, трагічним непорозумінням ситуації і тих перспектив, які відкриваються у зв'язку з побідою потрібної комбінації держав" [27, с.188].

Незважаючи на своє галицьке походження, В.Левинський теж загалом скептично сприймав політичні плани українського галицького політикуму, хоч і залишався прихильником поразки російського царизму.

Перебуваючи в нейтральній державі Європи, В.Левинський уважно відслідковував події в українському політичному середовищі. Принциповим питанням для нього стало ставлення до ідейної позиції українських політичних сил під час війни. Якщо поведінка представників галицьких політичних партій була для нього зрозумілою і загалом прийнятною, то діяльність СБУ, а також ряду інших українських емігрантських груп під керівництвом М.Залізняка, В.Степанківського, викликала серйозний негативізм [12, с.13]. Ще перебуваючи у Відні у жовтні-листопаді 1914 року, В.Левинський та його близький товариш Л.Юркевич через віденську газету "Arbeiter Zeitung" намагалися висловити своє обурення програмою і діяльністю "Союзу", заявляючи, що як соціал-демократи вони не хочуть мати нічого з цією організацією, однак редактор газети відмовився це робити і навіть пригрозив їм можливим арештом [1, арк.7].

Особиста неприязня позиція В.Левинського до Союзу мала не стільки світоглядний харак-

тер, скільки морально-етичний і, можливо, була зумовлена емоційно-психологічними аспектами сприймання ним окремих моментів діяльності організації та її представників. В.Левинський засадничо вважав неприпустимою для соціалістів будь-яку співпрацю з буржуазним урядом, особливо за умов отримання від цього уряду відповідних коштів: "Я вважав злочином для українського соціал-демократа вести на ділі агентурну працю австрійського уряду хоч і без своїх користей, того уряду, що зараз на початку війни велів тисячі невинних українців порозганяти в різні тюрми і табори... Справжній український соціаліст міг, на мою думку, робити в Австрії тільки свою соціалістичну роботу" [12, с.15-16].

Про те, що моральні чинники та ідейна позиція переважали у свідомості В.Левинського політичну кон'юнктуру або ж будь-яке користолюбство, свідчили його пояснення колишнім соратникам по партійній роботі про неприйняття ним поведінки окремих членів СБУ та інших політичних груп. Показовими є його думки, висловлені в листі до одного з авторитетних лідерів УСДП М.Ганкевича: "Як соціальний демократ я ніяк не можу погодитися з тим, що за гроші правительства якої-небудь держави можна вести пропаганду, в данім випадку українську. Се не доктрінерство. Ніхто не дає нікому гроший задурно... О скільки б краще стояла тепер українська справа в Австрії і поза нею, коли би українська політика спочивала в руках чистих і незалежних. Тим більше негативно мушу ставитися до тих людей, що в теперішній момент, так трагічний для нас, роблять з політики гешефт і надуживають її для особистих інтересів і цілий, хоч сей інтерес стараються прикривати плащем служби народови" [2, арк.112-113].

Його ставлення до загального напрямку політичної діяльності СБУ не було непримиренно ворожим, і негативізм стосувався не стільки мети і завдань організації, скільки поведінки конкретних членів Союзу. В уже згаданому листі до М.Ганкевича В.Левинський визнавав, що з усіх українських політичних груп і організацій, що діяли в Австро-Угорщині під час війни, він оцінював роботу СБУ найвище і не заперечував, що Союз "дав доволі позитивної праці і коли ви і інші люди в ньому працюють, то вибрали менше зло, яке в даний момент і при існуючих умовах могли вибрати" [2, арк.113].

Визнаючи загальну проукраїнську спрямованість політичної платформи СВУ і важливість участі в його роботі українських соціал-демократів, В.Левинський звертався до М.Ганкевича (як впливового в українському політичному середовищі діяча) з порадою більше впливати на діяльність Союзу, щоб відповідно піднести авторитет усієї української справи. Він писав: “Ви, а так само інші наші люди як Старосольський, маючи вплив на Союз, повинні більше контролювати його діяльність в змислі ідейному і матеріальному”, підкреслюючи при цьому, що “особливо важне се робити тепер, коли Союз здобуває собі по трохи марку певної ідейної організації, і кому його з огляду на можливий розвиток дальших воєнних випадків прийдеться вибирати певну роль” [2, арк.115].

Сам В.Левинський намагався зберегти для себе це моральне мірило, відмовляючись від співпраці з різними політичними групами і важко переживаючи розрив із політичними соратниками. Це значно ускладнювало його повсякденне життя, але, як писав він В.Старосольському: “Каждая з групп, що зверталася до мене, хотіла мати мене своїм. На ті то люті часи за миску сочевиці продавати свою душу. Але я свою ніяк не міг продати. Зробив тоді маленький компроміс і свою шаную” [3, арк.7]. Останнє стосувалося роботи в близькому до СВУ франкомовному журналі “La Revue Ukrainienne”, де він обіймав посаду адміністратора, але, за його словами, не бажаючи бути втягнутим у політичну та ідейну боротьбу між різними українськими угрупованнями, не займався літературною працею, “не помістив в часописі ні одного рядка” [1, арк.18].

Дистанціювався В.Левинський і від свого найближчого товариша Л.Юркевича, з яким у нього виник ідейний конфлікт із приводу поглядів на можливість вирішення справи українського визволення внаслідок війни. Аналізуючи пізніше суть принципової дискусії, В.Левинський пояснював, що Л.Юркевич не бажав військового розгрому Росії, оскільки був переконаний, що після перемоги демократизація в російській державі відбудеться дуже швидко і це зумовить надання Україні статусу автономії. Сам же В.Левинський, який до війни теж мав певні ілюзії на можливу еволюційну демократизацію Росії, усвідомивши сутність реальної політики російського режиму в окупованій Галичині, зайняв іншу позицію. Він зазначав, що “бажав собі в

цій війні тільки погрому Росії, бо вважав, що лежить він як в інтересах міжнародного соціалізму, так і в інтересах визволення поневолених царатом народів, в першій мірі українського, котрий він (царат. – Л.К.) засудив на національну смерть” [12, с.14]. На його думку, наслідком поразки Росії повинна була стати загальна революція, яка повторила б розвиток подій Великої французької 1789 р. та європейських революцій 1848 року [12, с.14].

Ця позиція базувалася на переконанні, що боротьба за демократію не може асоціюватися тільки з домаганням національно-політичної свободи, не поєднуючи її з повним переліком соціальних і ліберальних прагнень різних соціальних верств і класів. Але таке розуміння В.Левинським невідворотності загальнодемократичних перетворень, як необхідної умови для здійснення національних і соціальних трансформацій в комплексі, дратувало Л.Юркевича, який закидав своєму опоненту загравання з “міщанськими” партіями та “сліпу” віру у щирість ліберальних політиків. У листі до В.Левинського Л.Юркевич писав: “Ви, беручи закон суспільно-національного розвитку про нерозривність у демократії соціальних і національних домагань, хочете обернути сей закон в припис для спритних політиків кожної партії, котра хоче мати широкий успіх” [4, арк.59], явно натякаючи на практику використання звичного в політичному середовищі популізму з метою привернути на свій бік народні маси. Л.Юркевич залишався на позиції непохитного соціаліста, для якого принциповим було зривання буржуазної облуди з обіцянок будь-яких політичних сил, що не сповідували його підходи, і в якості наочних прикладів адресував докори на адресу того ж таки СВУ [4, с.59–60].

Принципова позиція В.Левинського у ставленні до Союзу залишалася негативною, але він категорично відмовився співпрацювати в ініційованому Л.Юркевичем часописі “Боротьба”. Уже перші випуски цієї газети весною 1915 року показали, що основний її зміст (матеріали переважно готував сам Л.Юркевич) зводився до нападів на “українську буржуазію” взагалі, а особливо на Союз визволення України [27, с.175]. Характеризуючи редакційний зміст першого номера газети, В.Левинський визначив головну розбіжність у його з Л.Юркевичем підходах: “Ти станув на становищі російської державності, я – української, будучи вірним при тому

своєму соціалістичному світогляду. Мені залежало на тому, щоби “Боротьба”, котрої маніфестаційне значення я цінив, показала себе на висоті моменту і завдань. Але редакційна стаття мене глибоко розчарувала” [1, арк.20].

З цього приводу він навіть опублікував у журналі “Украинская жизнь” заяву, в якій обґрунтовував власну позицію неприйняття курсу політичної поведінки Л.Юркевича, заявляючи, що не хоче мати нічого спільного ні з ним, ні з його газетою [14]. Не погоджуючись із нападками Л.Юркевича на український політичний рух у країнах Четверного союзу, В.Левинський визначав мотиваційний принцип своєї поведінки як небажання “прати домашні бруди на інтернаціональному ґрунті з особистої злоби” [1, арк.20]. Між ним і Л.Юркевичем стався особистий розрив, який вони обоє так і не подолали.

Критично оцінював В.Левинський і пошук Л.Юркевичем підтримки в російському соціалістичному русі. Характеризуючи ставлення представників російського політикуму до української справи в часи світової війни, В.Левинський підкреслював загальну ворожість та неприйнятність більшості російських демократичних і революційних кіл прагнення українців домогтися розширення своїх національних прав. Він небезпідставно наголошував, що війна “здерла маску з великоруських демократів і революціонерів... та показала в повній наготі їх дотеперішнє лицемірство і ідейне обличчя” [18, с.63].

Окремо з цього середовища він виділяв “засадничо прихильну” позицію В.Леніна, вбачаючи певні “українофільські” підходи лідера російських більшовиків у низці статей з національного питання, написаних напередодні та в перші місяці війни. В.Левинський позитивно сприйняв ленінські слова в оборону національних прав поневолених народів Росії (в тому числі й українського), висловлені у статті “Про національну гордість великоросів”, підкреслюючи, що “се перший смілий голос великоруського соціал-демократа, який топче ногами принцип неподільності Росії, як держави Великоросів і стоїть на становищі великоруської державності” [18, с.69]. Свою реакцію на зроблені В.Леніном заяви В.Левинський висловив у листі до Л.Юркевича у січні 1915 року, в якому зазначав, що “Ленін в “Социал-дем[ократе]” своєю позицією пішов проти загалу рос. с-д., що меншовики нам українцям, і національному в глибині душі не симпатичні, що Леніна треба піддержати” [31, с.170].

Він надіслав у редакцію редагованого В.Леніним часопису “Социал-демократ” свою статтю “Україна і війна”, яка була опублікована в лютому 1915 року в №38 цієї газети за підписом “Український соціал-демократ”. Ця стаття відображала погляд В.Левинського на причини виникнення світової війни, акцентувала увагу на її загарбницькому характері стосовно України, на необхідності соціалістів різних країн засудити імперіалістичні плани своїх урядів [17]. Її зміст, у тому числі й інформацію про відмежування В.Левинського від СВУ та інших українських соціал-демократичних груп, що виступали на боці австро-німецького блоку проти політики російського царизму, як і сам факт надання матеріалу для друку в більшовицькому виданні, В.Ленін використав як демонстрацію своєї нібито відкритості та толерантності до представників українських соціалістів, зазвичай чітко розставивши акценти своєї принципової великоросійської позиції на погляди з національного питання В.Левинського та його соратників. “Ми не визнаємо правильними тих поступок, що їх вони робили націоналізмові, — зазначав вождь більшовиків у примітці до статті, — ми вважаємо буржуазним націоналізмом ідею “культурно-національної автономії”, ми не згодні з тим, що найкращим шляхом організації пролетаріату є роздроблення його по національних куріях, ми не поділяємо їх поглядів на різницю між “анаціональним”, національним і інтернаціональним” [20, с.605].

З позицій історизму можна зрозуміти логіку сприймання В.Левинським декларативних заяв більшовицького лідера. Адже в часи світової війни, коли не тільки представники російських, але й більшості європейських соціал-демократичних партій заявляли свою яскраво виражену патріотичну (на підтримку власних урядів) і шовіністичну (щодо народів ворожих країн) позицію, ленінські підходи видавалися цілком дисонансними такому загальному соціал-патріотичному настрою. Більше того, окремі з них В.Левинський цілком підтримував як, наприклад, тезу про послідовне відстоювання “інтернаціональними соціалістами” поразки власної країни в імперіалістичній війні: “Я погоджував це становище зі своїм, бо українці не мали своєї батьківщини, а мені зовсім не залежало на побіді Австрії, а тільки... щоб Росію в цій війні розгромлено. Ленін далі проповідував громадянську війну... на що я підписувався” [12, с.15].

Перекликалися з ленінськими погляди В.Левинського в оцінці причин розв'язання світового військового конфлікту. У своїй праці "Причини світової війни" В.Левинський чітко визначав її загарбницький характер, указуючи, що основою протистояння головних європейських держав став розвиток імперіалізму, який він детермінував як цілісну економічну систему, що зумовила прискорений розвиток фінансово-промислового капіталу, і, відповідно, намагання основних капіталістичних країн перетворитися завдяки захопленню світових ринків у світові держави [15, с.5–6]. В.Левинський підкреслював об'єктивну природу цього протистояння, що полягала в прагненні великих держав до нарощування й захисту власного економічного та політичного потенціалу шляхом колоніального перерозподілу світу [11, с.28.] Негативні наслідки політики імперіалізму він бачив не тільки в площині боротьби військовими методами за світове економічне панування, але й у сфері соціально-політичних відносин у більшості країн: у посиленні авторитарних і абсолютистських тенденцій у державному управлінні, послабленні парламентаризму, загальному занепаді демократії [15, с.6–7].

Але глибоко проаналізувавши реальну сутність ленінських підходів із національного питання, особливо трактування права націй на

самовизначення, В.Левинський зробив висновок, що Ленін розглядав це право не як процес вільного відділення поневоленого народу і здобуття незалежності, а тільки як свободу агітації за своє відділення від пануючої держави. Тобто, на думку В.Левинського, всі заяви Леніна з національного питання – "це просто казуїстична гра в слова, яка в результаті лишає все по старому", тактичний прийом, що мав забезпечити більшовикам підтримку у боротьбі за владу з боку поневолених народів, декларації, за якими приховувався великодержавний зміст російського централіста [16, с.137–139].

Отже, в роки Першої світової війни В.Левинський, у цілому, підтримуючи національно-державницькі домагання українських політичних сил, відстоював принципову позицію заперечення співробітництва українських соціалістів з урядами Росії та Австро-Угорщини. Уникаючи можливості бути втягнутим у політичні протистояння між різними групами, він відмовився від участі в їхній практичній діяльності. Критерієм такої поведінки визначав моральні чинники, вважаючи, що будь-яка співпраця українських організацій з правлячими колами воюючих держав ставить у пряму залежність український політичний рух від позиції цих урядів і унеможливорює досягнення українцями головної мети – соціального і національного визволення.

1. Центральний державний історичний архів України у Львові (ЦДІАУЛ). – Ф.387, оп.1, спр.12а, арк.1–32. – Рукопис спогадів В.Левинського "В брудах світової війни".
2. Там само. – Ф.387, оп.1, спр.43, арк.112–115. – Лист В.Левинського до М.Ганкевича.
3. Там само. – Ф. 360, оп.1, спр.522, арк.1. – Лист В.Левинського до В.Старосольського.
4. Там само. – Ф. 387, оп.1, спр.59, арк. 58–64. – Листи Л.Юркевича до В.Левинського.
5. Там само. – Ф.387, оп.1, спр.59, арк.42–42 зв. – Спогади В.Левинського про участь у Базельському конгресі II Інтернаціоналу.
6. Гунчак Т. Україна: перша половина XX століття. Нарис політичної історії. – К., 1993.
7. Донцов Д. Сучасне політичне положення нації і наші завдання. – Львів, 1913.
8. Жерноклеєв О. С. Українська соціал-демократія в Галичині. Нарис історії (1899–1918). – Вид. 2-е, доп. – К., 2000.
9. Злупко С. До 90-річчя від дня народження В.П.Левинського // Укр. іст. журнал. – 1970. – №7. – С.116–118.
10. Касьянов Г. Українська інтелігенція на рубежі XIX–XX століть: соціально-політичний портрет. – К., 1993.

11. Левинський В. Капіталізм і імперіалізм. – Київ–Відень, 1920.
12. Левинський В. Лев Юркевич. – Львів, 1927.
13. Левинський В. (В.Л.). Марксизм в костюмі імперіалізму // Дзвін. – 1914. – Кн.3. – С.249–262.
14. Левинський В. Письмо до редакції журналу "Украинская жизнь" // Шляхи. – 1915. – №2. – С.79–80.
15. Левинський В. Причини світової війни. Друге повне видання. – К., 1918.
16. Левинський В. Соціалістичний Інтернаціонал і поневолені народи. – Київ–Відень, 1920.
17. Левинський В. (Український соціал-демократ). Україна и война // Соціал-демократ. – 1915. – №38.
18. Левинський В. Царська Росія і українська справа. – Монреал, 1917.
19. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1914–1918. – Т.ІІ. – Львів, 1929.
20. Ленін В. Примітка "Від редакції" до статті "Україна і війна" // Ленін про Україну. – К., 1969. – Ч. I. – С.605.
21. Нариси з історії суспільних рухів і політичних партій в Україні (XIX–XX ст.): Навчальний посібник / Я.Й.Малик, Б.Д.Вол, С.Д.Гелей та ін.; За заг. ред. проф. Я.Й.Малика. – Львів, 2001.
22. Олексюк М. Левинський без маски // Жовтень. – 1972. – №4. – С.109–112.

23. Павко А.І. Повчальний досвід вітчизняної історії: політичні партії і організації у громадському житті України модерної доби / Академія муніципального управління. – К., 2002.
24. Патер І. Союз визволення України: проблеми державності і соборності / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2000.
25. Пласкюк К. Життя – на олтар боротьби // Жовтень. – 1969. – №3. – С.127–130.
26. Політична історія України. XX ст.: В 6 т. / Ред. кол.: І.Ф.Курас (голова) та ін. – Т.1. На зламі століть (кінець XIX ст. – 1917 р.). – К., 2002.
27. Симон Петлюра. Стагті, листи, документи / Центр.

- ком. вшанування пам'яті Симона Петлюри в Америці. – Нью-Йорк, 1956. – Т.1.
28. Телешун С.О. Національне питання в програмах українських політичних партій в кінці XIX – на початку XX століття. – К., 1996.
29. Українська суспільно-політична думка в 20 столітті: Документи і матеріали. – Т.1. – Б.м., 1983.
30. Юрченко О.Т. Всупереч фактам. (Про ідейно-політичне обличчя В.П.Левинського) // Укр. іст. журнал. – 1972. – №5. – С.45–57.
31. Юрченко О. Ліві з УСДРП // Вітчизна. – 1970. – №10. – С.160–171.

L. KOBUJA

IDEA-POLITICAL VIEWS OF V.LEVYNSKY CONCERNING UKRAINIAN POLITICAL MOVEMENT DURING THE TIMES OF WORLD WAR I

Social-political views of Volodymyr Levynsky one of the leading figures of the Ukrainian Social-Democratic Party of Halychyna, are considered in the article. The views concern the political differences in the Ukrainian socialist camp during World War I. An attention is concentrated on V.Levynsky's criterions of valuating the motives of the activity of the Ukrainian political parties and groups.

Key words: V. Levunskuy, social-democracy, the First World War, conception, idea-political views.

УДК 329.14
ББК 66.62

Мар'яна Пікуляк

ІДЕОЛОГІЯ ЕТИЧНОГО СОЦІАЛІЗМУ УКРАЇНСЬКОЇ РАДИКАЛЬНОЇ ПАРТІЇ

Стаття присвячена дослідженням проблеми формування і розвитку етнічної ідеології соціалізму в програмних документах і політичній діяльності Української радикальної партії. Ця партія мала демократичну позицію в соціально-політичному житті Західної України – одного з найбільш політично активних регіонів. Протягом національно-визвольної боротьби українців за незалежність 1918–1939 рр. вони дотримувалися демократичних принципів рівності та виборчого права. Висвітлено і те, що радикальні сили зробили політичне життя в регіоні більш активним і що весь цей час вони захищали основну національну мету – створення незалежної держави Україна.

Ключові слова: Українська радикальна партія, Західна Україна, незалежність, ідеологія соціалізму, демократичні принципи, виборче право.

Вагомим чинником суспільно-політичного життя у процесі становлення незалежної української держави стала потреба творення власної державницької ідеології, яка б забезпечила захист інтересів та ідеалів громадян держави, сприяла зростанню їх політичної культури та впливала на реалізацію соціально-економічних, політичних програм розвитку суспільства. У цьому кон-

тексті неабияка роль відводиться вивченню світогляду західноукраїнського політикуму міжвоєнного періоду, зокрема Української радикальної партії (далі – УРП), адже, як відомо, кожна політична партія, крім впорядкованої програми та організаційної структури, характеризується ще й специфічною ідеологією.